

SUGYVENTINIŲ TEISIŲ REGLAMENTAVIMO PROBLEMAS

Doc. dr. Petras Algirdas Miškinis

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 87
Elektroninis paštas ckk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. vasario 21 d.

Parengta spausdinti 2003 m. balandžio 2 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas
dr. Leonas Virginijus Papirtis ir šio fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas
dr. Antanas Ruzinskas*

S a n t r a u k a

Straipsnyje aptariami kai kurie asmenų, gyvenančių kartu, nesudarius santuokos, turtinių ir kitų teisių reglamentavimo klausimai, bandoma atskleisti sugyventinių šeimų atsiradimo priežastis, jų teisių reglamentavimo ypatumus, lyginant su sutuoktinių šeimų teisiniu reglamentavimu. Nors Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir pateikia sugyventinių sąvokos apibrėžimą bei nustato jų turtinių teisių gynimo tvarką, kai kuriais momentais priartėdamas prie sutuoktinių turtinių teisių gynbos, sugyventinių turtinių teisių gynba dėl sugyventinių šeimos sudarymo neapibrėžtumo, sugyventinių kategorijų nevienodumo, visiškos laisvės sudaryti įvairaus pobūdžio sugyventinių sąjungas, jų turtinių teisių gynbą daro labai problemiška, suteikia realią galimybę piktnaudžiauti įstatymo suteiktomis teisėmis.

Atsižvelgiant į faktiškai egzistuojančius skirtingų lyčių asmenų bendravimo tipus ir įvairovę bei labai įvairias priežastis, dėl kurių kuriasi nesusituokusių asmenų įvairių lygių sąjungos, kurios mūsų visuomenėje išliks dar ilgai, sugyventinių turtines teises reglamentuojančios normos, nors nesuvienodins nesusituokusių asmenų turtinių teisių gynbos, tačiau skatins pasirinkti tinkamesnę šeimos formą.

Nuo 2001 m. liepos mėn. 1 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso XV skyrius reglamentuoja bendrai gyvenančių neįregistravusių santuokos asmenų, kitaip sakant sugyventinių, turtinius santykius. Tai pirmas rimtas valstybės bandymas pradėti reglamentuoti tuos šeiminius santykius, kuriems valstybė turėjo labai menką įtaką.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnis nustatė, kad Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriaus normos dėl bendro gyvenimo neįregistravusių santuokos įsigalioja nuo įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, įsigaliojimo momento. Sugyventinių kontraktų sudarymas ir jų registravimas yra naujovė Lietuvos civilinėje teisėje, tačiau šioje srityje mes ne pirmieji. Olandijos municipalitetuose yra tvarkomi nesantuokinio sugyvenimo registrai, kuriuose asmenys įregistruoja sugyventinių kontraktus [1, p. 466].

Nesantuokinių šeimų, palyginti su Olandija, pas mus gerokai mažiau, tačiau, kita vertus, dėl to neturėtume pernelyg džiūgauti. Dėl daug geresnių gyvenimo sąlygų ir veiksmingesnės socialinės paramos politikos Olandijos sugyventiniai nesuinteresuoti slėpti nuo valdžios savo partnerystės santykių.

Nors, atsižvelgiant į sugyventinių teisinių santykių specifiką, kalbėti apie susiformavusią sugyventinių turtinių ginčų sprendimo praktiką dar anksti, manome, kad sugyventinių turtinių teisių reglamentavimo problemos vis dėlto aktualios, nes šalia santuoką sudariusių šeimų

egzistuoja ir nesantuokinės šeimos bei kitos, neįregistruotos, nesusituokusių tarpusavyje vyro ir moters sąjungos. Pastarųjų teisinė padėtis nebuvo sureguliuota, o jų šeimos narių turtinių teisių gynība buvo sudėtinga.

Oficialių duomenų apie sugyventinių ir jų šeimų skaičių Lietuvoje nėra. Sociologiniai tyrimai rodo, kad sugyventinių šeimų, nors ir nelabai sparčiai, daugėja. Lyginant tuos duomenis su Vakarų Europos valstybių duomenimis, matyti, kad sugyventinių šeimų Lietuvoje yra dešimtimis kartų mažiau. Lietuvos šeimos instituto pokyčių tyrinėtojų teigimu, taip yra dėl susiklosčiusių katalikybės skatinamų šeimos tradicijų [1, p. 33]. Žinoma, katalikiškų tradicijų vaidmuo išsaugant tradicinę šeimą yra labai svarus, tačiau yra ir kitų labai svarbių veiksnių, kai kurių žmonių gyvenime nusveriančių minėtas vertybes.

Gali kilti klausimas, kaip ir kodėl šalia įregistruotų santuokų atsiranda neįregistruotos sugyventinių šeimos? Atsakymo į šį klausimą reikia ieškoti ne tik dabartyje, bet ir praeityje. Įregistruota santuoka atsirado ne iš karto. Tai jau naujesniųjų laikų institutas. Dar XV a. šeimos kūrėsi tik vyro ir moters susitarimo pagrindu. Iš šio laikotarpio šaltinių matyti, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės šeimos teisėje dar pasitaikydavo pasaulietinių elementų [2, p. 264]. Nemaža santuokų dalis, ypač rusiškoje valstybės dalyje, buvo sudaroma neįforminant bažnyčioje, nors bažnytinė santuoka buvo privaloma jau nuo IX a., kai Bizantijos imperatorius Leonas VI Filosofas įsakė santuokas sudaryti tik bažnyčiose [2, p. 264]. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Žygimanto I 1509.11.10 rašte visų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų vaitams, burmistrams ir tarėjams buvo konstatuota, kad daugelis žmonių Rusijoje neteisėtai gyvena, imdami žmonas nesusituokia bažnyčiose ir vaikų krikštinti nenori [2, p. 265]. Tokių reiškinių buvo ir katalikiškoje Lietuvos valstybės dalyje. Tai patvirtina Žygimanto I aplinkraštis, išleistas apie 1540 metus, kuriame pabrėžiama, kad ir tarp katalikų „kiti klaidose gyvena, bažnyčiose nesusituokia ir... vaikus turi, savo žmonas nuo savęs pavaro, taip pat ir žmonos nuo vyrų pabėga ir už kitų išėina ir tuokiasi“ [2, p. 265]. Aišku, kad pernelyg laisva santuokos ir ištuokos galimybė turėjo neigiamų padarinių ne tik pačioms šeimoms, bet ir valstybės išdui, todėl valdovas įpareigojo vyskupą siųsti tarnautoją, kuris turėjo ieškoti gyvenančių be bažnytinės santuokos ir juos bausti pagal Romos katalikų įstatymus [2, p. 265]. Šaltiniuose randame pavyzdžių, kai nesantuokinės šeimos buvo išvežamos iš kaimo, tačiau, mūsų nuomone, tai buvo pavieniai atvejai, nes žinių apie nesusituokusias šeimas matome ir vėliau. Tų laikų šaltiniai moterį, gyvenančią be bažnytinės santuokos, vis dėlto vadino žmona, tik nesantuokine (*жена невенчанья*). Taigi nesusituokios šeimos buvo priimamos kaip egzistuojantis faktas. Gana dažnas jų minėjimas įvairaus lygio valstybės institucijų dokumentuose rodo, jog nors santuoka be bažnytinių apeigų nebuvo pripažįstama, tokios santuokos egzistavo. Tik įsivyravus bažnytinei santuokai, nesantuokinių (šiuolaikine samprata – sugyventinių) šeimų skaičius visiškai sumažėjo, išliko tik pačiuose žemiausiuose gyventojų sluoksniuose. Vėliau, ypač XIX a. plintant laisvamanybei, nesusituokusių bažnyčiose žmonių atsirado ir kitų gyventojų sluoksniuose.

Sovietiniu laikotarpiu sugyventinių šeimos kūrėsi dėl labai įvairių priežasčių: ekonominių, politinių, finansinių ir paprasčiausių buitinių. Nemažai sugyventinių šeimų atsirado dėl šeimos turtinių teisių varžymo politikos. Pavyzdžiui, buvo griežtai nustatyta, kad šeima gali turėti tik vieną, neviršijantį nustatyto ploto, namą. Jeigu sutuoktiniai paveldėdavo ar kitokiu būdu įgydavo dar vieną namą, privalėjo pirmąjį arba antrąjį parduoti. Žmonės ieškojo išėities. Siekdami turtą išsaugoti, išsituokdavo. Taip sutuoktiniai tapdavo priverstiniais sugyventiniais. Atsikūrusioje Lietuvos valstybėje sugyventinių šeimoms ne tik išliko, bet jų skaičius netgi padidėjo. Sugyventinių šeimų skaičiaus augimą paskatino nepakankamai atspari piktnaudžiavimams valstybės socialinės paramos politika. Tiksliai nustatyti sugyventinių šeimų skaičių neįmanoma, nes daugelis sugyventinių nenori savo santykių viešinti, nes, kaip teigia A. Rudaitis, „studentė, viena augindama kūdikį, gaus visas nepasiturinčioms šeimoms priklausančias pašalpas (socialines ir vienkartinės) bei kompensacijas už būsto šildymą, šaltą ir karštą vandenį. O jeigu dokumentuose „figūruos“ jos vyras arba tame pačiame bute bus įregistruotas jos sugyventinis, be abejo, kažkur dirbantis ir gal net neblogai uždirbantis, ji tegaus vos 0,75 MGL (93,75 Lt) per mėnesį – ir tai tik kol vaikeliui sukaks treji metai“ [3, p. 11]. Perpratę tokią politiką, žmonės išmoko, kaip galima pasinaudoti valstybės pinigais [3, p. 11].

Vien dėl minėtos priežasties daugelis sugyventinių šeimų, galima sakyti, valstybės institucijoms yra nežinomos. Šios šeimos egzistuoja, tačiau šių šeimų nariai tokių šeimų egzistavimą pripažįsta tik tada, kai jiems tai yra naudinga, netrukdo gauti pašalpas iš valstybės. Visiškai tokia pat padėtis romų (čigonų) bendruomenėje. Čia retai pasitaiko sugyventinių, kurie norėtų, kad jų santykiai būtų susieti santuokiniais ryšiais.

Sugyventinių šeimų nariai yra tokie pat mūsų visuomenės nariai, jų visiškai nereglamentuojamas šeimų sukūrimas sukelia problemų, kurias šie asmenys, užuot sprendę patys, užkrauna valstybei ir visuomenei, todėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatos dėl sugyventinių partnerystės santykių įforminimo yra ypač svarbios. Tačiau jos yra nepakankamos. Greitu laiku Lietuvoje bus dviejų rūšių sugyventinių šeimos: įregistruosiu savo partnerystę asmenų šeimos ir neįregistruosiu savo partnerystės asmenų šeimos. Tiek pirmosios, tiek antrosios grupės šeimos sukūrimo tvarka ryškiai skirsis.

Juk norintiems sudaryti santuoką asmenims Lietuvos Respublikos įstatymai nustato santuokinį veiksnumą ir kitas santuokos sudarymo sąlygas, kurių neįvykdę ar jų neatitinkantys asmenys negali sudaryti santuokos. Tuo tarpu nė viename norminiame akte nėra reikalavimo dėl asmenų, siekiančių tapti sugyventiniais, veiksnumo ir atitikties kitoms sąlygoms, kurios svarbios visavertei šeimai, nustatymo. Tokia sugyventinių sąjungų sudarymo laisvė yra patraukli visiems, kurie dėl įvairių priežasčių nenori laikytis santuokos sudarymo sąlygų, taip pat neveiksniams. Be jokių kliūčių sugyventiniais tampa nepilnamečiai, psichiškai nesveiki asmenys, paleisdami į pasaulį tokius pat savo vaikus, užkraudami ilgametę naštą valstybei, o kartu ir kitiems visuomenės nariams, o pačiam tokių tėvų paleistam į pasaulį vaikui – tik kančias. Ir tai yra nenutrūkstamas konvejeris. Valstybė į sugyventinių santykius įsikiša tik tada, kai kuris nors padaro nusikaltimą, administracinės teisės pažeidimą, kai iškyla turto padalijimo klausimas. Visais kitais atvejais sugyventiniams suteikta visiška veiksmų laisvė. Ši beveik be jokių prievolių laisvė užprogramuoja daugumos asocialių sugyventinių šeimų sužalotus vaikų likimus. Žinoma, vaiko kilmės iš tėvo nustatymo teismo sprendimu galimybe, jei vaikas gimė nesusituokusiai motinai ir tėvystė tėvo nepripažįstama, gali pasinaudoti ir sugyventinės, tačiau atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teismų antstoliai dažnai nesugeba priversti daugelio tėvų vykdyti teismų sprendimų, įpareigojančių materialiai išlaikyti jų paliktus santuokoje gimusius vaikus, atsižvelgiant į labai margą pagal sudėtį sugyventinių visumą, nedarbo lygį, galimybę nuslėpti neoficialų darbo užmokestį, tikimybė, kad nesantuokiniai vaikai galės gauti iš tėvų, nepanorusių jų net pripažinti, išlaikymą – nedidelė.

Civilinio kodekso trečiosios knygos 16 straipsnis sudariusiam santuoką ir jos įstatymų nustatyta tvarka nenutraukusiam asmeniui draudžia sudaryti kitas santuokas. Tokios pat nuostatos laikėsi ir iki 2001 m. liepos 1 d. galiojęs Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas. Tuo tarpu net nenutraukęs įregistruotos santuokos asmuo gali tapti kito asmens sugyventiniu, sudaryti sugyventinių šeimą, arba net tuo pat metu būti ir įregistruotos, ir sugyventinių šeimų nariu. Pavyzdžiui, vienoje 2000 m. Trakų rajono apylinkės teismo privataus kaltinimo byloje nukentėjusioji į teismą atvyko kartu su savo vyru ir sugyventiniu.

Mokslinėje literatūroje daugiausia dėmesio skiriama susituokusių asmenų šeimoms. Joje pateikiama įvairių šeimų sąvokų apibrėžimų. Pavyzdžiui, psichologinėje literatūroje šeima laikoma pagrindine visuomenės ląstele, kartu gyvenančių ir turinčių bendrą biudžetą giminių grupę, bendrija, susietą giminystės, priklausomybės ir globos ryšiais [4, p. 7]. Pagal 1983 m. Katalikų bažnyčios šeimos teisių chartiją, šeima – tai intymi vyro ir moters sąjunga, savanoriškai sudaryta visam gyvenimui ir atvira gyvybės perdavimui [5, p. 258].

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas nepateikia šeimos sampratos, tačiau šio kodekso 3.7 straipsnyje esanti santuokos samprata padeda suvokti, kokią šeimą įstatymų leidėjas laiko santuoką įregistruosiu asmenų šeima. Kaip matyti iš šio straipsnio 1 dalies, įstatymų leidėjas santuoka laiko įstatymų nustatyta tvarka įformintą savanorišką vyro ir moters susitarimą sukurti šeimos teisinius santykius. Antroje šio straipsnio dalyje pabrėžiama, jog vyras ir moteris, įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką, yra sutuoktiniai.

Lietuvos Respublikos įstatymų vartojamų sąvokų žodynas šeima laiko sutuoktinius arba kartu gyvenančius bendro ūkio siejamus nesusituokusius asmenis [6, p. 407]. Taigi santuokinės, įregistruotos šeimos samprata apibrėžta. Tuo tarpu sugyventinių šeimų buvo

likusios lyg ir už įstatymų reguliuojamų ribų. Nors sugyventinių šeimos yra labai įvairios, kasdienės informacijos gauname iš periodinių laikraščių, jie nuolat primena tik apie asocialių sugyventinių ir jų šeimų problemas.

Kaip rodo užsienyje atliktos gyventojų apklausos, šeimos sampratą įvairūs žmonės suvokia nevienodai. M. Tolkki Nikkoneno nuomone, vieni respondentai šeima laiko patriarchaline šeima, kitiems pakanka tik kokio nors vieno jų suabsoliutinto požymio, kad vyras ir moteris būtų pripažinti šeima. Švedijoje atliktos apklausos rodo, jog apie 10 proc. apklaustųjų savo šeimos nariais laikė ne tik buvusį sutuoktinį arba sugyventinį, bet taip pat draugą bei meilužį [7, p. 98, 99]. Tokia pat padėtis ryškėja analizuojant sugyventinių arba tariamų sugyventinių turtines bylas. Liudytojai vyrą ir moterį laiko šeima vien todėl, kad juos matė kartu poilsiavietėje, svečiuose, gatvėje, parduotuvėje, restorane, žino, kad jis gyvena konkrečiame bute, nors tuo pat metu kiti liudytojai tvirtina, kad tai tame bute gyvenantis nuomininkas ir pan. Liudytojų parodymai prieštarauja bylos dokumentams. Analizuojant bylos dokumentus matyti, jog vienas iš tokių šeimos narių turi sutuoktinį, su kuriuo neišsituokęs, įregistruotas tame pačiame bute su tuo sutuoktiniu, turto su juo nepasidalijęs, kito gi tokio sugyventinio šeimos sudėties pažymyje nurodytas tik jis vienas, o juk vienas žmogus nelaikytinas šeima. Abu tariami sugyventiniai visą nekilnojamąjį turtą, taip pat du butus, yra įsigiję kiekvienas savo vardu. Tai leidžia daryti prielaidą, kad šie žmonės bendro ūkio neturi ir jo netvarko. Tokių pavyzdžių būtų galima pateikti ir daugiau. Visa tai rodo, jog šalia oficialios, teisinės šeimos sampratos visuomenėje egzistuoja kiekvieno žmogaus individuali, labai priklausanti nuo jo socialinės padėties, išsilavinimo, religingumo, amžiaus ir daugelio kitų aplinkybių, sutuoktinių ir sugyventinių šeimų buitinė samprata, kuri dažnai sukuriama remiantis nieko bendro su šeima neturinčiais požymiais.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas sugyventiniais laiko nesusituokusius vyrą ir žmoną [8, p. 758]. Tačiau tas pats žodynas žmona laiko tik ištekėjusią, t. y. santuoką sudariusią, moterį [8, p. 970]. Taigi matome, kad sugyventinių pasaulis net kalbininkams ne visuomet buvo aiškus.

Nors sugyventinių šeimų sukūrimo, egzistavimo, jų nutraukimo klausimai buvo palikti pačių sugyventinių nuožiūrai, šių šeimų sukeliama padariniai aiškiai rodo, jog būtina nors iš dalies reglamentuoti sugyventinių civilinius teisinius santykius. Kai kurie klausimai bandomi reguliuoti naujajame Civiliniame kodekse. 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743 patvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas kai kuriais atvejais sulygina sutuoktinių ir sugyventinių procesines teises. Pavyzdžiui, šio kodekso 56 straipsnis, griežčiau apibrėžęs sąrašą asmenų, kurie gali būti teisme atstovais pagal pavedimą, nustato, jog tokiais atstovais taip pat gali būti asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, jeigu jie atstovauja savo artimiesiems giminei arba sutuoktiniui (sugyventiniui).

Civilinio kodekso trečiosios knygos 229 straipsnis sugyventiniais laiko vyrą ir moterį, kurie įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip vienerius metus neįregistravę santuokos, turėdami tikslą sukurti šeiminius santykius. Taigi įstatymo leidėjas tam, kad bendrai gyvenantiems nesusituokusiems vyrui ir jo nesantuokinei žmonai būtų pripažintas sugyventinių statusas, kelia dvi sąlygas:

1. Jie turi bendrai gyventi neįregistravę santuokos ne mažiau kaip vienerius metus;
2. Turi įregistruoti partnerystę įstatymų nustatyta tvarka.

Taigi įstatymų leidėjas, siekdamas atriboti sugyventinio sampratą nuo kitų nesantuokinių vyro ir moters bendravimo formų, iškelia daug konkretesnes sąlygas sugyventiniams, negu jos buvo keliamos iki 2001 m. liepos mėn. 1 d. Palyginę sampratas, pateiktas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos 7 straipsnyje ir šios knygos 229 straipsnyje, matome, kad sudarant santuoką siekiama sukurti šeimos teisinius santykius, o antruoju – „turint tikslą sukurti šeiminius santykius“. Taigi antruoju atveju nelieka teisinio šeiminių santykių akcento. Nors sugyventinių sukurti „šeiminiai santykiai“ taip pat yra teisiniai ir ginami teisės normų, tačiau įstatymų leidėjas sugyventinių „šeiminiams santykiams“ suteikia siauresnę prasmę negu sutuoktinių „šeimos teisiniams santykiams“. Tai matyti iš Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos 229 straipsnio, kuriame pabrėžiama, kad šio kodekso XV skyriaus normos nustato turtinius santykius tarp sugyventinių, tuo tarpu CK tre-

čiosios knygos 3 straipsnis nustato, jog šeimos santykių teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje grindžiamas monogamijos, santuokos savanoriškumo, sutuoktinių lygiateisiškumo, prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo, vaikų auklėjimo šeimoje, motinystės visokeriopos apsaugos bei kitais civilinių santykių teisinio reglamentavimo principais. Atidžiau pažiūrėjus į sugyventinių šeiminius santykius matyti, kad jie yra gerokai platesni už turtinius santykius ir iš esmės daug kuo priartėja prie sutuoktinių santykių, kurie laikomi teisiniais šeimos santykiais, nes juk sugyventiniai, jeigu iš tikro siekia sukurti šeimą, siekia tų pačių tikslų, kaip ir sutuoktiniai. Jie siekia turėti ne tik turto, bet ir vaikų, rūpintis jais, auklėti ir išlaikyti juos. Valstybė privalo ginti ir gina nesantuokinės motinos teises, o įstatymai neleidžia diskriminuoti nesantuokoje gimusių ir augančių vaikų, tačiau dėl pačių sugyventinių santykių neapibrėžtumo, dažnai netgi jų tikslų įvairovės ir valstybė negali suvienodinti sutuoktinių ir sugyventinių teisinės padėties. Skirtumai išlieka ir išliks. Valstybė daugiau dėmesio turi skirti sutuoktinių šeimai. Vis dėlto sutuoktinių šeimos teisiniai santykiai apima ir apims daug platesnius santykius negu sunkiai nusakomi daugumos partnerių šeiminiai santykiai, tuo labiau, kad visiems veiksniams asmenims santuokos sudarymo, jos galiojimo bei nutraukimo sąlygos ir pagrindai yra vienodi, o sugyventiniai, atitinkantys įstatymų nustatytas sąlygas santuokai sudaryti, ta teise visuomet gali pasinaudoti.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos 231 straipsnio antroji dalis nustato, jog sugyventiniai turi teisę sudaryti notarine tvarka sutartį, kurioje jie nustato bendrai įgyto ir naudojamo turto padalijimo klausimus pasibaigus jų bendram gyvenimui. Tokiai sugyventinių sutartis sudaroma remiantis Civilinio kodekso 3.101–3.108 straipsnių nuostatomis, reguliuojančiomis Vedybų sutarties sudarymo, įgyvendinimo ir nutraukimo tvarką. Šiuo atveju sugyventinių teisės priartintos prie santuokoje gyvenančių asmenų teisių. Tačiau reikia turėti mintyje, kad didžiąją sugyventinių šeimų dalį sudaro asocialūs asmenys. Jiems partnerystės sutartis neturi jokios prasmės. Turto jie neturi. Taigi jie neturės ko dalintis. Labiau išprusę sugyventiniai, sudarydami sugyventinių šeimas, taip pat turėjo savo motyvus, kurie nulėmė jų pasirinkimą. Mūsų nuomone, ši įstatymų leidėjo nuostata bus priimtina tik nedidelei sugyventinių daliai. Juk dauguma sugyventinių šeimų sudaromos remiantis materialiniais ir kitais sumetimais, kurie sudarius partnerystės sutartį nebeteks prasmės, nes jie priartės prie sutuoktinių statuso, kurio jie, pasirinkdami sugyventinių statusą, buvo sąmoningai atsisakę.

Žinoma, esant sugyventinių sutartims, išspręsti jų turtinius ginčus bus lengviau. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad dauguma sugyventinių, turėdami galimybę sudaryti santuoką, vis dėlto pasirinko neregistruoto sugyventinio statusą, rodo, jog jie vengė oficialių įsipareigojimų vienas kitam. Tai leidžia manyti, jog oficialūs partnerių įsipareigojimai jiems ir toliau bus nepriimtini. Tačiau sugyventiniams nutraukus savo įregistruotus arba neregistruotus santykius ar vienam jų mirus, naujojo Civilinio kodekso nuostatos suteikia sugyventiniams daugiau galimybių apginti savo turtines ir kai kurias neturtines teises negu 1964 m. Civilinis kodeksas.

Išvados

Įsigaliojus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso XV skyriaus normoms dėl bendrai gyvenančių neįregistravusių santuokos asmenų, įvedama svarbi naujovė reglamentuojant turtinius sugyventinių santykius, tačiau atsižvelgiant į sugyventinių šeimų susikūrimo aplinkybes partnerystės sutartys nebus populiarios. Išnykus aplinkybėms, kurios sugyventinius paskatino ryžtis pasirinkti sugyventinio statusą, jie mieliau sudarys santuoką, negu partnerystės sutartį arba toliau gyvens nesudarę partnerystės sutarties ir nesusituokę.

Tik pasibaigus sugyventinių bendram gyvenimui arba vienam mirus, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normos bus veiksminga priemonė, siekiant apginti sugyventinių teises.

Autoriaus nuomone, daug sugyventinių šeimų atsiranda siekiant gauti įvairias socialines pašalpas, kurių, įregistravę santuoką, negautų.

Tai rodo, kad valstybė turi tobulinti socialinės paramos politiką, kad ji skatintų kurti šeimas, o ne vienišų motinų priedanga pridengtas sugyventinių šeimas, nes valstybės pa-

rama ne visada atitenka asmenims, kuriems ji ypač būtina, taip apribojant valstybės galimybes suteikti didesnę materialinę paramą šeimoms, kurioms ši parama būtina.

LITERATŪRA

1. **Stankūnienė V.** Demografinis šeimos portretas // Lietuvos šeima. – Vilnius: Lietuvos filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1994–1995.
2. **Bardach J.** Studia z ustroju i prawa Wielkiego księstwa Litewskiego XIV–XVII w. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1970.
3. **Rudaitis A.** Kodėl ištuštėjo Kaunas // Esu. 2002. Nr. 2449.
4. **Navaitis G.** Psichoterapinis aspektas. – Vilnius: Tyto Alba, 1999.
5. **Vaičiūnas V. S.** Šeimos teisių chartija // Lietuvos šeima, 1994–1998.
6. **Mackevičius R.** Lietuvos Respublikos įstatymų vartojamų sąvokų žodynas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2000.
7. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mintis, 1972.
8. **Juozeliūnienė I.** Pabaigos žodis // Pasaulis ir šeima. – Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1992.

Problems of Cohabitees' Rights Regulation

Assoc. Prof. Dr. Petras Algirdas Miškinis

Law University of Lithuania

SUMMARY

The article considers some issues related to regulation of property and other rights of the cohabitees, reasons of formation of cohabitees's families, peculiarities of their rights regulation in comparison with married families. Of course, there are not many families of cohabitees in Lithuania. There are no statistical information about number of cohabitees in Lithuania, however, multiple opinion polls show that numbers of cohabitees does no reach even 2% of registered marriages. Nevertheless, rights of each individual despite his/her way of life should be secured legally.

In 1964 Lithuanian Republic Civil Code does not specify institute of the cohabitees partnership. Therefore, legal regulation of some relations of the cohabitees partnership is an innovation in the Lithuanian Republic's civil law, though cohabitees could protect their rights effectively since the 1st of July 2001.

The author does not have pretensions to comprehensive analysis of cohabitees' rights, as practice of courts in such situation is not abundant, however, he supposes this article will induce others study the above mentioned problems in some other aspects.

